

Samenvatting

Bij de wet van 4 juli 2002 (in werking getreden op 12 juli 2002) is de maximumstraf die de politierechter op mag leggen verruimd van 6 maanden naar een jaar. Bij brief van 5 juli 2005 heeft de minister van Justitie vervolgens de Kamer toegezegd de evaluatie van de wet te verrichten nadat de effecten van de verruiming ook in de praktijk zouden zijn ontstaan. Ter uitvoering van deze toezegging is het onderhavige onderzoek verricht.

In het onderzoek liggen de volgende vragen voor:

- 1 Welk type zaken wordt na de inwerkingtreding van de ruimere bevoegdheden van de politierechter aan hem voorgelegd?
- 2 Welke straffen worden opgelegd?
- 3 Om hoeveel zaken gaat het? Om hoeveel zaken gaat het waarin meer dan 6 maanden gevangenisstraf wordt opgelegd? Trad in de zwaardere zaken een advocaat op?
- 4 Hoeveel en welk type zaken wordt doorverwezen naar de meervoudige kamer?
- 5 Wat kan worden gezegd over het verschil in het type zaken, de strafopleggingen en de aantallen zaken in vergelijking met de periode voorafgaand aan de wetswijziging?
- 6 Is gebleken dat er voldoende ervaren rechters zijn om de enkelvoudige kamers te bezetten?

Voor de beantwoording van de vragen zijn gegevens uit OM- data verzameld tot en met het jaar 2008. In dat jaar loopt het aantal zaken dat bij het OM binnen komt flink terug en dat werkt door in het aantal zaken dat aan de politierechter wordt voorgelegd. Verder zijn in totaal 13 interviews afgenomen met ervaren politierechters en 6 interviews met ervaren officieren van justitie uit grote, middelgrote en kleine arrondissementen verspreid over het land.

De gegevens zijn verzameld

Uit de cijfermatige gegevens komen de volgende categorieën misdrijven naar voren die aan de politierechter meer dan vóór de wetswijziging, worden voorgelegd: bedreiging, bedrog, harddrugs en mishandeling. Verder blijkt uit de cijfermatige gegevens dat met name voor de volgende categorieën misdrijven onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen van meer dan 6 maanden worden opgelegd: diefstal met braak, diefstal met geweld, harddrugs, mishandeling en valsheidsmisdrijven.

De categorieën misdrijven die naar voren komen uit de cijfermatige gegevens worden door de vrijwel alle geïnterviewden herkend. In aanvulling hierop worden in de interviews de volgende categorieën zaken genoemd die vaker dan voorheen bij de politierechter worden aangebracht: (openlijk) geweld, huiselijk geweld en lichte zedenzaken (ontucht). Verder constateren de geïnterviewden een toename van recidiverende verdachten.

Bij het appointeren van zaken spelen, naast de kwantitatieve afspraken tussen OM en de rechtbank over de aantallen aan te brengen zaken, enkele criteria voor de behandeling van bepaalde typen zaken een rol. Bepaalde typen zaken dienen, gelet op de appointeringsrichtlijnen, in beginsel altijd door de meervoudige kamer te worden behandeld: artikel 6 Wegenverkeerswet-zaken waarbij ernstig letsel of de dood (als gevolg van een verkeersmisdrijf) optreedt, zedenzaken (met uitzondering van on-

tucht) en gevoelige zaken, zoals zaken waarin op veel media-aandacht wordt gerekend of waarin een uitspraak wordt gedaan die naar verwachting een ruimere uitstraling zal krijgen.

Sinds de wetwijziging is het aantal (gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen van 6 t/m 12 maanden toegenomen. Daarbij is de sterkste groei te constateren in de categorie 6 t/m 9 maanden. Het gaat om een groei van nihil naar 458 maal in 2006 waarna het weer iets is teruggelopen naar 372 maal in 2007 en 324 maal in 2008.

Het aantal malen dat een (gedeeltelijk) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf in de categorie van 9 t/m 12 maanden werd opgelegd door de politierechter groeide in die jaren van nihil naar 131 maal in 2006 en nam weer af tot 108 maal in 2007 en 48 maal in 2008. Afgezet tegen het totale aantal door de politierechter afgedane zaken (ruim 120.000) is het aantal zaken waarin een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van meer dan 6 maanden wordt opgelegd gering te noemen (minder dan 1%).

Het totale aantal voorwaardelijk opgelegde vrijheidsstraffen is in de loop van de jaren (zowel bij de meervoudige als) bij de enkelvoudige kamer toegenomen. De grootste categorie bij de politierechter wordt gevormd door het aantal opgelegde voorwaardelijke vrijheidsstraffen van 0 t/m 6 maanden. Ook in de categorie voorwaardelijke gevangenisstraffen van meer dan 6 maanden die worden opgelegd door de politierechter is een duidelijke toename te zien vanaf het jaar 2003 maar het gaat om kleine aantallen.

Alle geïnterviewden merken op dat het opleggen van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van meer dan 9 maanden tot maximaal een jaar hoogst zelden voorkomt. Verder blijkt uit de interviews dat vaak wordt vaak besloten tot het opleggen van een combinatiestraf. Daarin spelen naast (gedeeltelijk) voorwaardelijke gevangenisstraffen, de taakstraffen (werk- en leerstraffen) een belangrijke rol.

Volgens de geïnterviewden treedt in de zwaardere zaken waarin de verdachte in voorlopige hechtenis is of is geweest altijd een advocaat op. In de andere zaken schatten de geïnterviewden dat in ongeveer de helft van de gevallen een advocaat optreedt. Dat geldt overwegend voor de zwaardere zaken.

De geïnterviewde politierechters verwijzen een enkele keer een zaak door naar de meervoudige kamer maar dat zijn uitzonderingsgevallen. De belangrijkste redenen daarvoor zijn dat de zaak te ingewikkeld is of het dossier te omvangrijk. Er is dan meer tijd nodig voor de behandeling dan voor de politierechterzitting is ingepland. Het aantal doorverwijzingen beweegt rond 1% van het totale aantal bij de politierechter aangebrachte zaken.

In antwoord op de vraag of er voldoende politierechters zijn, merken de geïnterviewden op dat het aantal ervaringsjaren in de meervoudige kamer dat vereist is voordat zelfstandig als politierechter kan worden opgetreden, korter is dan vroeger het geval was. Enkele geïnterviewden brengen dit in verband met capaciteitsvragen bij de zittende magistratuur. Het doorverwijzen van zaken naar de meervoudige kamer gebeurt zelden, wel wordt daar door de minder ervaren rechters vaker voor gekozen.

De meeste geïnterviewden zien als grootste voordeel van de wetwijziging dat de mogelijkheden om gecombineerde sancties op te leggen, bestaande uit een onvoorwaardelijk en een (substantieel) voorwaardelijk deel, zijn verruimd.

De meerderheid van de geïnterviewden is van mening dat de huidige competentiegrens voldoet. Een verdere verruiming acht geen van de geïnterviewden noodzakelijk. De overgrote meerderheid vindt het ook niet haalbaar.